
Analiza Portala eUprava

Podgorica, februar 2014. godine

UVOD

Moderne tehnologije omogućavaju državnoj upravi i organima lokalne uprave da se približe fizičkim i pravnim licima podižući kvalitet usluga i efikasnost uz smanjene troškova poslovanja za sve činioce informacionog društva. Vizija moderne administracije u Crnoj Gori podrazumijeva upotrebu informaciono – komunikacionih tehnologija čime se, između ostalih, u znatnoj mjeri unapređuje pružanje javnih usluga uz povećanje demokratskog učešća i uključenja javnosti u procesu donošenja odluka i kreiranja politika. Strategija razvoja informacionog društva u Crnoj Gori za period od 2012. do 2016. jasno je prepoznala značaj razvoja elektronske uprave u Crnoj Gori, kao osnov daljeg razvoja informacionog društva.

Osnovni ciljevi uvođenja eUprave, mogu se svesti na sljedeće:

- **Smanjenje troškova:** postavljajući usluge dostupnim on-line višestruko se smanjuju troškovi različitih transakcija, povećava brzina, tačnost u odnosu na upravljanje papirima.
- **Ekonomski razvoj** – tehnologija omogućava vladi da pojednostavljuje, razvija bolje odnose sa poslovnim organizacijama, kreira pozitivnu klimu u svim sferama biznisa. Direktan uticaj na razvoj ekonomiju i tržišta je očigledan kod e-nabavki.
- **Povećanje raspoloživosti usluga:** obezbjeđuju se raznovrsne usluge, povećava dostupnost, sadržaj.
- **Formiranje e-društva:** možda i najbitniji segment razvoja eUprave, sveobuhvatni napredak društva, integraciju svih građana ka zajedničkom cilju.

U cilju implementacije eUprave u Crnoj Gori, Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije je sprovelo projekat internet portal eUprave – www.euprava.me, preko kojega sve institucije državne uprave i jedinice lokalne samouprave imaju mogućnost da pružaju usluge fizičkim i pravnim licima, kao i drugim institucijama, elektronskim putem. Ovaj projekat je urađen po standardima EU i čini temelj elektronske uprave (eUprave).

Cilj je da građani i pravna lica, umjesto preko šaltera svoje potrebe za pojedinim informacijama i dokumentima obave sa bilo kog mjesta, preko interneta i Portala. Sa druge strane, Portal predstavlja platformu i alat za organe uprave da kreiraju elektronsku uslugu, lakše obrađuju zahtjeve i komuniciraju sa podnosiocima tih zahtjeva elektronskim putem.

Projekat Portal eUprave predstavlja još jedan iskorak Vlade Crne Gore u procesu komunikacije sa fizičkim licima, jer će fizička lica, kao i pravna lica, kroz ovaj servis brzo, jednostavno i efikasno ostvarivati svoja prava i svoje obaveze.

1. PORTAL eUPRAVE

Portal predstavlja jedinstveno mjesto na internetu na kojem se nalaze sve elektronske javne usluge koje nude organi državne uprave. Podržana je elektronska identifikacija korisnika (građana i pravnih lica), informisanje, elektronska interakcija između korisnika i organa uprave, popunjavanje elektronskih formulara, elektronsko plaćanje taksi, dostavljanje zahtjevanih dokumenata i drugo. Portal je dostupan preko interneta ili mreže državnih organa uprave, uz adekvatnu portabilnost na svim web orijentisanim platformama. Portal ima atraktivan dizajn i vizuelnu prepoznatljivost nacionalnog portala.

Portal je zvanično počeo sa radom 07. aprila 2011. godine i u saradnji sa pet državnih institucija je, građanima i pravnim licima, u startu je na portalu obezbijeđeno 12 elektronskih usluga. Trenutno Portal pruža 58 elektronskih usluga, iz nadležnosti šesnaest institucija od kojih su najpopularnije: „Zahtjev za izdavanje mail naloga na domenu mail.me“, „Prijava korupcije“, „Prijem prijava slučaja bespravne gradnje“, „PS - 01 Zahtjev za registraciju privrednih subjekata - bez digitalnog sertifikata“ i „Zahtjev za izdavanje uvjerenja o visini prihoda“.

U sljedećoj tabeli su prikazane institucije koje pružaju usluge preko portal eUprave.

R.Br.	INSTITUCIJA
1.	Agencija za zaštitu životne sredine
2.	Uprava za inspekcijske poslove
3.	Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije
4.	Poreska uprava
5.	Uprava za kadrove
6.	Agencija za duvan
7.	Uprava za zaštitu konkurencije
8.	Uprava carina
9.	Uprava za antikorupcijsku inicijativu
10.	Zavod za statistiku MONSTAT

11.	Agencija za zaštitu podataka i slobodan pristup informacijama
12.	Ministarstvo unutrašnjih poslova
13.	Ministarstvo finansija
14.	Ministarstvo nauke
15.	Ministarstvo prosvjete
16.	Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Sve elektronske usluge na Portalu su opisane jednostavno i razumljivo za prosječnog korisnika. Sadržaj portala objavljuje se i na ćirilici i na latinici. Postoji mogućnost objavljivanja sadržaja i na drugim jezicima - engleskom i jezicima u službenoj upotrebi u Crnoj Gori. Portal je transliteralan i ima mogućnost izbora template-a za hendikepirane osobe (slabog vida). Prilikom izrade projekta Portal eUprave ispoštovani su slijedeći principi:

- Sigurnost
- Kontrola
- Jednostavnost
- Transparentnost
- Servisi kreirani po potrebi korisnika
- Proširivost, fleksibilnost i prilagodljivost izgleda
- Prilagođavanje osobama sa posebnim potrebama
- Lično i za svakoga
- One Stop Shop
- Bilo kada – Bilo gdje
- Povezivanje sa drugim sistemima

Sistem je projektovan i implementiran pomoću SOA (Service - oriented architecture) koncepta, koji obezbjeđuje interoperabilnost, laku integraciju novih funkcionalnosti i usluga, decentralizovano ažuriranje i veći nivo sigurnosti. U cilju razmjene podataka između Portala sa drugim informacionim sistemima i registrima razvijeni su web servisi kao npr. Web servis za provjeru stanja kod trezora.

Portal zaokružuje cjelinu od više međusobno povezanih sistema a to su:

- **Sistem za generisanje elektronskih usluga** - ovaj sistem pomoću čarobnjaka (wizarda) omogućava jednostavno kreiranje i održavanje elektronskih usluga uključujući generisanje elektronskog obrasca i definisanje relevantnih parametara. Portal obezbjeđuje elektronsku komunikaciju građana i privrednih subjekata sa državnim institucijama, kao alternativu šalterskom i papirnom poslovanju. U tom cilju obezbijeđen je alat – generator elektronskih usluga, sa kojim se generišu elektronski obrasci svih tipova, koji su zamjena za papirni oblik poslovanja.

- **Sistem za izvršavanje elektronskih usluga** - omogućava jednostavno, efikasno i pouzdano podnošenje zahtjeva pomoću čarobnjaka (wizarda) koji kroz tačno definisane korake navodi ka uspješnom završetku procesa Pronalaženje željene elektronske usluge korisnik Portala može obaviti:
 - ulaskom u željenu životnu oblast i situaciju pravnih ili fizičkih lica;
 - iz liste svih usluga složenih po početnom slovu;
 - iz liste institucija, poređanih po početnom slovu, koje pružaju uslugu;
 - pretragom po dijelu naziva usluge.
- **Sistem za obrađivanje elektronskih usluga** - ovaj sistem omogućava:
 - jednostavno pronalaženje i preuzimanje podnijetih zahtjeva i priložene dokumentacije korišćenjem web pretraživača;
 - svaki zahtjev korisnika se čuva u PDF i XML formi;
 - slanje email poruke od osobe koja obrađuje zahtjev do krajnjeg korisnika;
 - obrađivaču da uradi upload dokumenta koje predstavlja rezultat elektronske usluge;
 - vraćanje zahtjeva na doradu podnosiocu.

Pored navedenih funkcionalnosti Portala, službeniku je pružena mogućnost, ukoliko uoči izvjesne nepravilnosti u podnijetom zahtjevu da isti vrati na doradu. Takođe sistem obezbjeđuje pravovremenu informaciju podnosiocu zahtjeva o statusu njegovog predmeta, što znači da - registrovan korisnik Portala u svakom trenutku može pratiti promjene statusa podnijetog zahtjeva za što je zadužen obrađivač koji posebnom funkcijom ima mogućnost da ga promijeni u skladu sa fazom u kojoj se postupak nalazi.

Sistem sadrži i interni komunikator koji služi za direktnu razmjenu poruka između podnosioca zahtjeva i obrađivača zaduženog za taj predmet. Portal nudi i mogućnost slanja elektronske pošte sa priloženim rješenjem od strane obrađivača u slučaju da je podnosilac zahtjeva odabrao takav način isporuke. Alternativa ovakvom načinu dostavljanja rješenja jeste njegovo prilaganje (uploadovanje) na Portal posle čega ga podnosilac zahtjeva jednostavno preuzima (downloaduje).

- **ePlaćanje** - sistem za integraciju sa sistemima za elektronsko plaćanje – servis omogućava jednostavno i lako plaćanje elektronskim putem i integraciju sa odgovarajućim institucijama koje pružaju usluge plaćanja Servis je implementiran kao potpuno nezavisan dio informacionog sistema. Sistem obezbjeđuje dva načina plaćanja, po izboru korisnika. Jedan je preko uplatnice za gotovinsko plaćanje, a drugi karticom ili preko bankovnog računa koji će biti implementiran u izradi druge faze portala eUprave. Ukoliko je zahtijevano plaćanje preko uplatnice za gotovinsko plaćanje, virtualna uplatnica ostaje u stanju čekanja na plaćanje, sve dok kroz Platni promet Crne Gore ili sa blagajne ovlašćenih posrednika platnog prometa ne stigne uplata koja se može upariti po broju računa, pozivu na broj i iznosu. Nakon

uparivanja, platni promet označava virtuelnu uplatnicu kao plaćenu i o tome obavještava Portal. Dok ukoliko je zahtijevano plaćanje karticom korisnik se preusmjerava na Internet Payment Gateway. Ukoliko se preko Internet Payment Gateway-a transakcija uspješno autorizuje, platni promet označava virtuelnu uplatnicu kao plaćenu i o tome obavještava Portal. Ukoliko je autorizacija odbijena, korisniku se može ponuditi da ponovo pokuša autorizaciju preko Internet Payment Gateway-a, ili da ga uputi da uplatu izvrši uplatnicom na šalteru banke ili platnog prometa, a za to vrijeme virtuelna uplatnica ostaje sa oznakom da se čeka plaćanje.

- **Sistem za upravljanje elektronskim identitetom** – implementiran potpuno nezavisno od ostalih dijelova sistema. Omogućuje elektronsku provjeru identiteta, elektronsko potpisivanje i validaciju elektronskog potpisa i izdavanje vremenskog žiga. Portal podržava elektronsku identifikaciju korisnika čiji stepen sigurnosti zavisi od tipa javne usluge koji se zahtijeva. Zato, protokoli elektronske identifikacije su fleksibilno projektovani tako da podržavaju različite metode provjere autentičnosti korisnika kao što su:
 - korisnička lozinka, za javne usluge niskog bezbjednosnog nivoa,
 - kvalifikovani elektronski certifikati, za javne usluge najvišeg bezbjednosnog nivoa.
- **Provjera elektronskog identiteta korisnika** - Elektronsku identifikaciju korisnika vrši komponenta koja ima funkciju autentikacionog servera Portala. Prilikom identifikacije korisnika korišćenjem kvalifikovanih certifikata, autentikacioni server sprovedi potpun postupak validacije elektronskog certifikata koristeći off-line i on-line provjere u zavisnosti od kritičnosti javne usluge koja se ostvaruje. Po završenoj pozitivnoj identifikaciji, autentikacioni server Portala ostavlja na raspolaganje identitet korisnika koji je definisan odgovarajućim identifikacionim poljima iz njegovog sertifikata, od kojih su najvažniji sljedeći: ime korisnika, prezime korisnika, jedinstveni identifikator korisnika kojeg je dodijelilo certifikaciono tijelo, JMBG korisnika i podatke o pravnom licu (ime i matični broj) ukoliko se radi o G2B javnim uslugama. Zbog mogućnosti da je neispravan JMBG korisnika upisan u certifikatu, Portal pored same validnosti certifikata dodatno provjerava i JMBG korisnika prema odgovarajućem algoritmu JMBG korisnika iz certifikata. Ukoliko je JMBG neispravan, identifikacija korisnika je neuspješna. Ukoliko je kontrola JMBG od strane Portala uspješno izvršena, tada je korisnik uspješno identifikovan sa aspekta ličnih podataka, koji su upisani u certifikatu. Po izvršenom postupku pozitivne identifikacije korisnika Portala neophodno je da se provjeri njegova autorizacija za javnu uslugu koja se zahtijeva. Portal podržava autorizacione mehanizme opšteg tipa kao i individualne autorizacione mehanizme koji su kontekstno zavisni i zavise od same javne usluge koja se zahtijeva, kao i od prethodno uspješno izvedenog postupka registracije korisnika.

- **Elektronsko potpisivanje i verifikovanje elektronskog potpisa** - U okviru Portala, za javnu uslugu najvišeg bezbjednosnog obezbijeđena je podrška za kvalifikovano elektronsko potpisivanje i verifikovanje (provjeravanje) kvalifikovanog elektronskog potpisa. Podrška za verifikaciju i generisanje elektronskog potpisa se realizuje kao dio autentikacionog servera i obezbjeđuje da ostali aplikativni moduli mogu koristiti rezultate ove usluge. Verifikacija i validacija elektronskog potpisa se koriste prilikom provjere digitalno potpisanih elektronskih dokumenata ili formi koje je korisnik poslao, a elektronsko potpisivanje je potrebno ukoliko se korisniku dostavlja određeni elektronski sadržaj koji ima pravnu snagu. Omogućeno je kvalifikovano online elektronsko potpisivanje Web formulara na Portalu. Pristup i potpisivanje Web formulara je nezavisan od korišćene tehnologije. Postupak i formati potpisanih poruka su u skladu sa zahtjevima iz Zakona o elektronskom potpisu i njegovih podzakonskih akata, kao i Zakona o elektronskom dokumentu. Portal podržava sve dozvoljene formate elektronskog potpisa uključujući i provjeru vremenskog žiga u skladu sa važećim tehničkim specifikacijama.
- **Sistem za upravljanje sadržajem portala eUprava (CMS)** omogućava automatsko kreiranje Portala, njegov izgled, navigaciju i sadržaj - vijesti, štampanje stranice, statistiku pristupa, pretragu sadržaja.

Na Portalu je razvijen i **sistem za elektronske javne rasprave eParticipacija** - sistem za javne rasprave koji po određenoj temi omogućava komentarisanje i prilaganje dokumenata. Participacija je učešće građana, u nekom društvenom procesu, donošenju odluka bitnih za njihov život i društvenom životu zajednice, kao i uslugama u zajednici i preuzimanje odgovornosti kako u samom procesu realizacije, tako i u odnosu na rezultate. U ovom dijelu građani mogu aktivno da učestvuju u kreiranju zakona i ostalih strateških dokumenata, a mogu iznositi mišljenja i stavove u javnim raspravama. To je najneophodniji i najvažniji uslov demokratije i civilnog društva. Na ovaj način obezbjedio se kvalitetniji kontakt između građana i predstavnika vlasti bez nužnosti fizičkog prisustva aktera dijaloga. eParticipacija je u potpunoj korelaciji sa elektronskom demokratijom - eDemokratija i elektronskim upravljanjem - eUpravljanje.

Svi predhodno navedeni i pojašnjeni djelovi sistema se sastoje iz manjih funkcionalnih cjelina u skladu sa potrebama. Kompozicijom servisa oni su međusobno povezani i čine jednu funkcionalnu cjelinu.

Informacije i usluge na Portalu se grupišu na više načina, tako da korisnici što lakše pristupaju željenim uslugama. Najčešće primjenjivani načini grupisanja usluga na Portalu su prema životnim situacijama, tako da prate sve značajnije situacije u životu pojedinca. Pored toga postoje i Pretraga po nadležnom organu, Pretraga po početnom slovu i osnovna klasična pretraga.

Portal podržava više kategorija korisnika, a to su:

- **Anonimni korisnici** – korisnici koji pristupaju Portalu, ali nijesu registrovani važećim digitalnim certifikatom. Anonimni korisnici se dalje dijele na:
 - **Korisnike koji nisu registrovani**, korisnici koji pristupaju Portalu anonimno, bez prethodne registracije. Ovi korisnici pristupaju Portalu kao bilo kom web sajtu i koriste ga na tom nivou.
 - **Korisnike registrovane putem mail naloga**, korisnici koji pristupaju Portalu registrujući se e-mail adresom i imaju pristup strani Moja eUprava.
- **Registrovani korisnici** – korisnici koji se na Portal prijavljuju pomoću kvalifikovanih i važećih digitalnih certifikata koje je izdalo neko od registrovanih certifikacionih tijela (CA) u Crnoj Gori. Za registrovane korisnike Portal prepoznaje kom tipu korisnika pripadaju i korisniku dodjeljuje prava koja on može da ostvari na Portalu.

Svaki korisnik (fizičko lice, pravno lice) koji pristupi Portalu može da pronađe uslugu koja mu treba u tom trenutku, prijavi se na sistem uz pomoć elektronskog certifikata, popuni elektronski formular, elektronski ga potpiše, elektronski plati sve neophodne takse i elektronski ga preda nadležnom organu za rješavanje. Praktično na ovaj način, u određenoj mjeri, zamijenjen je dolazak na šaltere i čekanje redova, čime je građanima omogućeno da poslove sa državom obavljaju na lakši, brži i jednostavniji način. Sa jedne strane krajnjim korisnicima je omogućena:

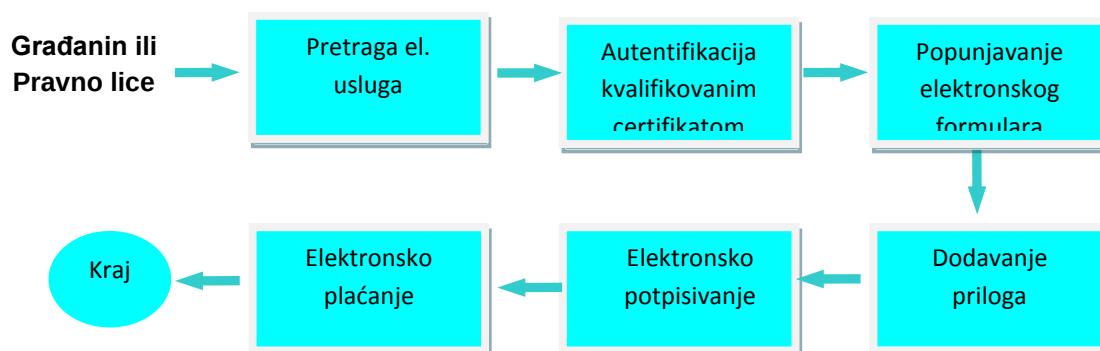
- Autentifikaciju na portalu korišćenjem kvalifikovanih digitalnih certifikata;
- Pretraživanje elektronskih javnih usluga po različitim kriterijumima, a najmanje po: ključnoj riječi, nadležnoj instituciji, tipu / kategoriji i imenu;
- Popunjavanje i elektronsko potpisivanje formulara;
- Dodavanje eventualnih priloga uz formular;
- Plaćanje preko sistema za ePlaćanje;
- Aktivno učestvovanje u kreiranje zakona i ostalih strateških dokumenata kroz modul eParticipacija;
- Bilo kada bilo gdje – podnošenje zahtjeva preko Portala u bilo koje vrijeme;
- Prilagođenost osobama sa posebnim potrebama;
- SMS i mail notifikacija - sistem obavještava o promjenama statusa za konkretno podnijeti zahtjev;
- Sigurnost, jednostavnost i transparentnost itd.

Sa druge strane Portal će obezbijediti značajne uštede u radu državne uprave, jer će se:

- povećati efikasnost uprave u dostavljanju traženih podataka, uvjerenja i potvrda;

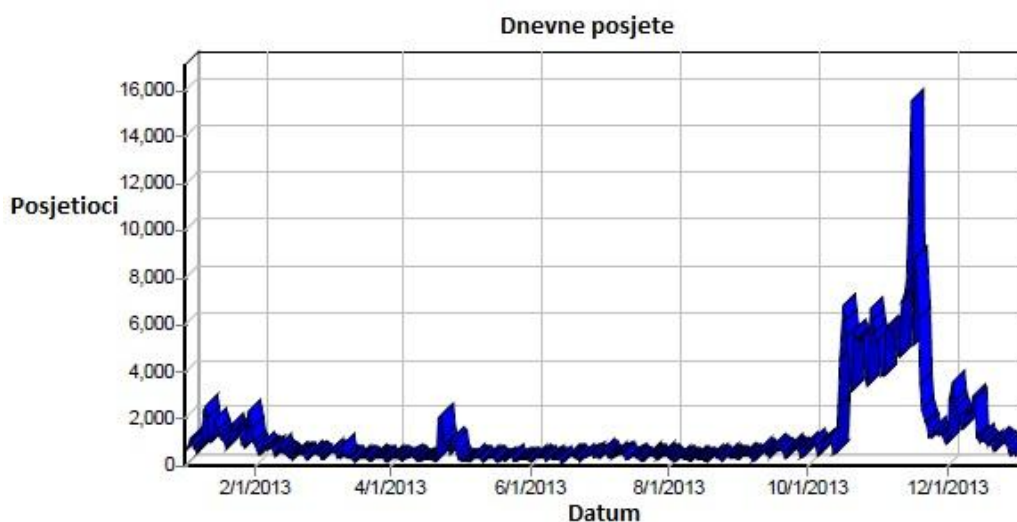
- skratiti rokovi za dobijanje potvrda i uvjerenja od kojih će se većina dobijati odmah nakon podnošenja zahtjeva;
- povećati zadovoljstvo građana i pravnih lica sa radom uprave;
- napraviti bolje poslovno okruženje;
- korisnici na vezi, a ne u redu (customers on line, not in line);
- ojačati sistem dobrog upravljanja i povećati participaciju građana u njoj;
- obezbijediti kontinuirani rast produktivnosti i efikasnosti državnih institucija;

Na sljedećoj slici je prikazan primjer upotrebe portala eUprave od strane korisnika elektronskih usluga.

Slika 1. Primjer upotrebe portala eUprava od strane građana ili pravnih lica

Na portalu eUprave je u prethodnoj godini postavljeno 28 eUsluga. Posjete Portala na mjesečnom nivou iznose 431.203 posjetioca. Slika 2. Prikazuje dnevne posjete Portalu eUprave u toku 2013. godine.

Slika 2. Dnevne posjete tokom 2013. godine

Najaktivniji korisnici sa strane koji su posjećivali Portal eUprave jesu iz Amerike i Srbije, što i prikazuje slika 3.

Slika 3. Najaktivnije zemlje

mGovernment

mGovernment je jedan od pravaca razvoja e-governmenta. Predstavlja upotrebu mobilnih i bežičnih informaciono – komunikacionih tehnologija u cilju poboljšanja funkcionisanja organizacija iz javnog sektora. U ovom slučaju IKT su mobilne i wireless tehnologije-mobilni telefoni, laptopovi, PDA uređaji (personal digital assistants) povezani na LAN mrežu. Na ovaj način e-usluge javnog sektora postaju dostupne "anytime, anywhere" za građane.

Ne treba posmatrati *mGovernment* kao novu tehnologiju, jer bežične mreže se oduvijek koriste od strane javnog sektora.

Istovremeno, korist za građane je višestruka. U Maleziji, građani imaju mogućnost glasanja putem SMS-a. Kao drugi primjer navedimo Kaliforniju, gdje je vlada kreirala sajt preko kojeg je moguće dobijati najnovije informacije o cijenama, rezultatima lota, trenutnoj situaciji u saobraćaju, ili najnovijim vijestima iz kabineta. *mGovernment* podstiče i građane da putem poruka učestvuju u radu javnih službi, obavještavajući ih o eventualnim kršenjima zakona. *mGovernment* je posebno interesantan u zemljama, gdje Internet mreža nije razvijena, a broj korisnika mobilnih telefona raste. *mGovernment* ne treba shvatiti kao zamjenu za e-government, već kao dopunu. Mobilni uređaji nisu pogodni za prenos velike količine kompleksnih podataka. Uprkos brzom razvoju, ipak ovi uređaji pružaju manje mogućnosti od računara. Naprimjer, jedna SMS poruka je ograničena na 160 karaktera, a e-mail

dopušta gotovo neograničenu količinu. Aplikacije za mobilne uređaje zahtijevaju i pravilno оформljenu složenu infrastrukturu.

Slika 4. Mobilna verzija Portala eUprave

Uz zadržavanje svih funkcionalnosti Web verzije Portala mobilna verzija Portala je omogućila pristup Portalu putem WAP i XHTML internet pretraživača sa mobilnih telefona. Portal u ovom trenutku nudi mogućnost prijavljivanja na sistem putem email adrese i lozinke. Puna realizacija mobilne verzije Portala, koju je ministarstvo pripremilo, biće realizovana pošto se takav sistem (elektronski certifikat na SIM kartici mobilnog telefona) razvije od strane nekog od operatora u Crnoj Gori.

2. PROGRAM STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA ZA LICA SA STEČENIM VISOKIM OBRAZOVANJEM

U cilju pružanja podrške unapređenju visokog obrazovanja i budućeg zapošljavanja mladih, Skupština Crne Gore je donijela Zakon o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem ("Službeni list Crne Gore", br. 38/12).

Shodno odredbama Zakona licima sa stečenim visokim obrazovanjem, bez radnog iskustva u ovom nivou obrazovanja, koja se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, pružena je mogućnost da se tokom 9 mjeseci stručno osposobe za samostalno obavljanje posla. Stručno osposobljavanje, predstavlja kontinuiranu, programsku i sistematsku aktivnost za sticanje znanja, vještina i kompetencija, za samostalno obavljanje poslova i radnih zadataka.

Institucije koje su učestvovale u implementaciji projekta Program stručnog osposobljavanja su: Vlada Crne Gore, Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije, Ministarstvo prosvjete, Zavoda za zapošljavanje, Uprava za kadrove.

Informacioni sistem za potrebe stručnog osposobljavanja korisnika obezbjeđuje organ državne uprave nadležan za informaciono društvo- Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije. Evidenciju korisnika koji su završili program stručnog osposobljavanja, na osnovu podataka iz informacionog sistema, vodi organ

uprave nadležan za upravljanje kadrovima - Uprava za kadrove i Zavod za zapošljavanje.

Korisnik se može stručno osposobljavati kod poslodavca koji obavlja djelatnost na teritoriji Crne Gore. Za obavljanje stručnog osposobljavanja organ uprave nadležan za upravljanje kadrovima, odnosno Zavod objavljuje javni poziv i upućuje korisnike na stručno osposobljavanje kod poslodavca u skladu sa propisanim kriterijumima. Ministarstvo prosvjete i sporta je propisalo način objavljivanja javnog poziva, postupak prijavljivanja korisnika, kriterijume za upućivanje korisnika kod poslodavca, rokove i druga pitanja od značaja za obavljanje stručnog osposobljavanja korisnika.

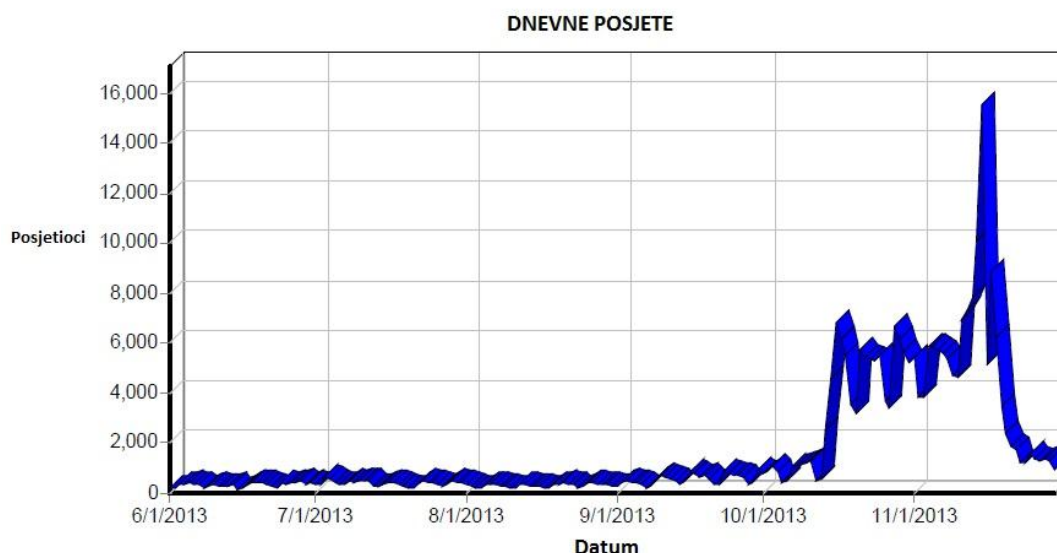
Shodno članu 14. Zakona o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem, Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije je razvilo informacioni sistem koji je podržao upućivanje lica sa stečenim visokim obrazovanjem na stručno osposobljavanje.

Osnovno polazište pomenutog informacionog sistema jeste kreiranje jedinstvenog centralizovanog Registra svršenih visokoškolaca (Registra pripravnika), kao i Registra svih državnih institucija i privatnih subjekata koji su zainteresovani za primanje svršenih visokoškolaca u pripravnički staž.

U Registar pripravnika uključene su sve akreditovane visokoškolske ustanove na teritoriji Crne Gore uz unaprijed dogovorene tehničke detalje oko preuzimanja podataka o svršenim visokoškolcima iz njihovih pojedinačnih baza podataka na univerzitetima prema jedinstvenom Registru pripravnika. Registar pripravnika obuhvatiti i svršene visokoškolce koji su nostrifikovali diplome u Ministarstvu prosvjete i sporta Crne Gore, odnosno svršene visokoškolce koji su studirali na akreditovanim visokoškolskim ustanovama u inostranstvu. Takodje, Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije je dobilo saglasnost od Agencije za zaštitu ličnih podataka za korišćenje podataka koje dobijamo od strane akreditovanih visokoškolskih ustanova, u skladu sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti.

3 744 lica sa stečenim visokim obrazovanjem je dobilo stručno osposobljavanje koje će obavljavati u periodu od 15.janura do 15.oktobra 2014. godine. Tokom ovog perioda korisnicima programa biće isplaćivana mjesečna naknada iz Budžeta države u visini od 50% prosječne zarade za prethodnu godinu, ili će ukoliko se poslodavac odluči za tu opciju, isplaćena sredstva biti računata kao više plaćeni porez.

Realizacija i uspješnost ovog projekta je bila 100%, jer su svi zainteresovani korisnici koji su uspješno uradili prijavu i provjere na Portalu eUprave odnosno lica sa stečenim visokim obrazovanjem bez radnog iskustva dobila stručno osposobljavanje. Na slici 5. prikazan je grafik sa dnevnim posjetama Portalu eUprave, gdje se može jasno vidjeti porast posjećenosti portalu u periodu podnošenja prijava od strane korisnika.

Slika 5. Posjete Portalu eUprave na dnevnom nivou tokom trajanja projekta stručnog osposobljavanja

Samom realizacijom ovog projekta stečena je mogućnost da se preko Portala eUprave može u potpunosti realizovati jedan od davdeset osnovnih servisa a to je servis *"Traženje zaposlenja"*. Trenutni nivo ovog servisa je na trećem nivou, dok sa ovim projektom zadovoljava peti nivo.

3. ZAKLJUČAK

Prolazeći kroz predhodno navedene faze u evoluciji uprave od „obične do elektronske“ trebalo bi da postane jasno – i donosiocima odluka i građanima – da postavljanje nekoliko informacija na internetu prosto ne može biti dovoljno. Vlade koje zaista žele da funkcionišu elektronski procesu transformacije moraju posvetiti mnogo više pažnje nego što to čini većina. Drugim riječima, nabavka nekoliko stotina računara, njihovo umrežavanje i postavljanje raznobojne web prezentacije neće dovesti do većih promjena.

Motivi koji stoje iza projekta eUprave moraju biti povezani sa širim, jasno definisanim ciljevima javne politike – npr. povećanje efikasnosti uprave ili poboljšanje kvaliteta pruženih usluga. Uvođenje eUprave trebalo bi da dovede do promjene načina na koji uprava radi, što jasno podrazumijeva odgovarajuću političku volju i vođstvo, kao i neminovne obimne troškove. Finansiranje i politička volja uvijek su u direktnoj vezi.

Ključno je da političari shvate da eUprava nije instrument za prikupljanje glasova. Ko god se krene tim putem na njemu mora i istrajati. Kada se web-sajt postavi, on mora ostati aktivan trajno. Ako web-sajt obećava non-stop usluge za građane, oni to i očekuju. Sa druge strane, građani moraju da shvate da je elektronska uprava ipak još uvek samo uprava. Iza web-portala i dalje se nalaze hiljade službenika i upravne strukture i procedure koje omogućavaju da čitav sistem funkcioniše (tzv. back office).

Konačno, treba imati u vidu, da usled promjene načina poslovanja – koje su ne samo tehnološke, već i organizacione i promjene u ljudskim resursima -neminovno dolazi do otpora kod samih javnih službenika, koji su nenaviknuti na elektronski način rada i kojim će biti neophodna obuka. Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije je u saradnji sa Upravom za kadrove obezbjedilo uspješne obuke za sve zainteresovane službenike javne uprave koje već imaju postavljene elektronske usluge na Portalu.

Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije ima za cilj da uključi što više organa državne i jedinica lokalne samouprave, koji će pružati elektronske usluge ili informacije o istim. Takođe, cilj je i motivacija građana da u što većoj mjeri koriste elektronske usluge, pružene na Portalu. Uspješnost ovog projekta zavisi od samog učešća organa državne i lokalne samouprave u smislu njihovog učešća u postavljanju usluga koje pružaju u elektronskoj formi na Portalu eUprave. Iz ovoga slijedi da od učešća državnih institucija u postavljanju elektronskih usluga, odnosno u pridruživanju na Portalu, upravo zavisi i povećanje stepena eRazvijenosti Crne Gore. U prošlogodišnjoj analizi stanja eUprave zapažen je znatno slab procenat razvijenosti naše države u odnosu na trend u EU, tako da se nadamo da će, kako u tekućoj tako i nastupajućoj godini, taj procenat se vidno povećati, što je doprinio Portal eUprave.